הלכה · משנה תורה · ספר שופטים

משנה תורה, הלכות ממרים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה תורה, הלכות ממרים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-תורה-הלכות-ממרים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 6
פרק ד 8
פרק ה 10
פרק ו 11
פרק ז 13

פרק א

א בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הֵם עִקַּר תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְהֵם עַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה וּמֵהֶם חֹק וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל. וַעֲלֵיהֶן הִבְטִיחָה תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז יא) "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ" זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכָל הַמַּאֲמִין בְּמשֶׁה רַבֵּנוּ וּבְתוֹרָתוֹ חַיָּב לִסְמֹךְ מַעֲשֵׂה הַדָּת עֲלֵיהֶן וְלִשְׁעֹן עֲלֵיהֶן:

ב כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּהוֹרָאָתָן עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז יא) "לֹא תָסוּר מִכָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל". וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה מִפְּנֵי שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין. שֶׁכָּל חָכָם שֶׁמּוֹרֶה עַל דִּבְרֵיהֶם מִיתָתוֹ בְּחֶנֶק שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז יב) "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן" וְגוֹ'. אֶחָד דְּבָרִים שֶׁלָּמְדוּ אוֹתָן מִפִּי הַשְּׁמוּעָה וְהֵם תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁלָּמְדוּם מִפִּי דַּעְתָּם בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן וְנִרְאָה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁדָּבָר זֶה כָּךְ הוּא. וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁעָשׂוּם סְיָג לַתּוֹרָה וּלְפִי מַה שֶּׁהַשָּׁעָה צְרִיכָה וְהֵן הַגְּזֵרוֹת וְהַתַּקָּנוֹת וְהַמִּנְהָגוֹת. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁמֹעַ לָהֶן. וְהָעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים יז יא) "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ" אֵלּוּ הַתַּקָּנוֹת וְהַגְּזֵרוֹת וְהַמִּנְהָגוֹת שֶׁיּוֹרוּ בָּהֶם לָרַבִּים כְּדֵי לְחַזֵּק הַדָּת וּלְתַקֵּן הָעוֹלָם. וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁיִּלְמְדוּ אוֹתָן מִן הַדִּין בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן. מִכָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ זוֹ הַקַּבָּלָה שֶׁקִּבְּלוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ:

ג דִּבְרֵי קַבָּלָה אֵין בָּהֶן מַחְלֹקֶת לְעוֹלָם וְכָל דָּבָר שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מַחְלֹקֶת בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ קַבָּלָה מִמשֶׁה רַבֵּנוּ. וּדְבָרִים שֶׁלָּמְדִין מִן הַדִּין אִם הִסְכִּימוּ עֲלֵיהֶן בֵּית דִּין הַגָּדוֹל כֻּלָּן הֲרֵי הִסְכִּימוּ. וְאִם נֶחְלְקוּ בָּהֶן הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וּמוֹצִיאִין הַדִּין אַחַר הָרַבִּים. וְכֵן הַגְּזֵרוֹת וְהַתַּקָּנוֹת וְהַמִּנְהָגוֹת אִם רָאוּ מִקְצָתָן שֶׁרָאוּי לִגְזֹר גְּזֵרָה אוֹ לְתַקֵּן תַּקָּנָה אוֹ שֶׁיָּנִיחוּ הָעָם הַמִּנְהָג הַזֶּה וְרָאוּ מִקְצָתָן שֶׁאֵין רָאוּי לִגְזֹר גְּזֵרָה זוֹ וְלֹא לְתַקֵּן תַּקָּנָה זוֹ וְלֹא לְהָנִיחַ מִנְהָג זֶה נוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ וְהוֹלְכִין אַחַר רֻבָּן וּמוֹצִיאִין הַדָּבָר אַחַר הָרַבִּים:

ד כְּשֶׁהָיָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל קַיָּם לֹא הָיְתָה מַחְלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל. אֶלָּא כָּל דִּין שֶׁנּוֹלַד בּוֹ סָפֵק לְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שׁוֹאֵל לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ. אִם יָדְעוּ אָמְרוּ לוֹ. אִם לָאו הֲרֵי הַשּׁוֹאֵל עִם אוֹתוֹ בֵּית דִּין אוֹ עִם שְׁלוּחָיו עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם וְשׁוֹאֲלִין לְבֵית דִּין שֶׁבְּהַר הַבַּיִת. אִם יָדְעוּ אָמְרוּ לוֹ. אִם לָאו הַכֹּל בָּאִין לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הָעֲזָרָה. אִם יָדְעוּ אָמְרוּ לָהֶן וְאִם לָאו הַכֹּל בָּאִין לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וְשׁוֹאֲלִין. אִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁנּוֹלַד בּוֹ הַסָּפֵק לְכָל יָדוּעַ אֵצֶל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בֵּין מִפִּי הַקַּבָּלָה בֵּין מִפִּי הַמִּדָּה שֶׁדָּנוּ בָּהּ אוֹמְרִים מִיָּד. אִם לֹא הָיָה הַדָּבָר בָּרוּר אֵצֶל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל דָּנִין בּוֹ בִּשְׁעָתָן וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר עַד שֶׁיִּסְכִּימוּ כֻּלָּן. אוֹ יַעַמְדוּ לְמִנְיָן וְיֵלְכוּ אַחַר הָרֹב וְיֹאמְרוּ לְכָל הַשּׁוֹאֲלִים כָּךְ הֲלָכָה וְהוֹלְכִין לָהֶן. מִשֶּׁבָּטַל

בֵּית דִּין הַגָּדוֹל רָבְתָה מַחְלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל זֶה מְטַמֵּא וְנוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו וְזֶה מְטַהֵר וְנוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו זֶה אוֹסֵר וְזֶה מַתִּיר:

ה שְׁנֵי חֲכָמִים אוֹ שְׁנֵי בָּתֵּי דִינִין שֶׁנֶּחְלְקוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַן הַסַּנְהֶדְרִין אוֹ עַד שֶׁלֹּא הָיָה הַדָּבָר בָּרוּר לָהֶן. בֵּין בִּזְמַן אֶחָד בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה. אֶחָד מְטַהֵר וְאֶחָד מְטַמֵּא אֶחָד אוֹסֵר וְאֶחָד מַתִּיר. אִם אֵינְךָ יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הַדִּין נוֹטֶה. בְּשֶׁל תּוֹרָה הַלֵּךְ אַחַר הַמַּחְמִיר בְּשֶׁל סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

פרק ב

א בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁדָּרְשׁוּ בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת כְּפִי מַה שֶּׁנִּרְאָה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁהַדִּין כָּךְ וְדָנוּ דִּין. וְעָמַד אַחֵרֵיהֶם בֵּית דִּין אַחֵר וְנִרְאָה לוֹ טַעַם אַחֵר לְסָתֹר אוֹתוֹ. הֲרֵי זֶה סוֹתֵר וְדָן כְּפִי מַה שֶּׁנִּרְאָה בְּעֵינָיו. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז ט) "אֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם". אֵינְךָ חַיָּב לְלֶכֶת אֶלָּא אַחַר בֵּית דִּין שֶׁבִּדּוֹרְךָ:

ב בֵּית דִּין שֶׁגָּזְרוּ גְּזֵרָה אוֹ תִּקְּנוּ תַּקָּנָה וְהִנְהִיגוּ מִנְהָג וּפָשַׁט הַדָּבָר בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְעָמַד אַחֵרֵיהֶם בֵּית דִּין אַחֵר וּבִקֵּשׁ לְבַטֵּל דְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים וְלַעֲקֹר אוֹתָהּ הַתַּקָּנָה וְאוֹתָהּ הַגְּזֵרָה וְאוֹתוֹ הַמִּנְהָג. אֵינוֹ יָכוֹל עַד שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִן הָרִאשׁוֹנִים בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן. הָיָה גָּדוֹל בְּחָכְמָה אֲבָל לֹא בְּמִנְיָן. בְּמִנְיָן אֲבָל לֹא בְּחָכְמָה. אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל אֶת דְּבָרָיו. אֲפִלּוּ בָּטַל הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ גָּזְרוּ הָרִאשׁוֹנִים אוֹ הִתְקִינוּ אֵין הָאַחֲרוֹנִים יְכוֹלִין לְבַטֵּל עַד שֶׁיִּהְיוּ גְּדוֹלִים מֵהֶם. וְהֵיאַךְ יִהְיוּ גְּדוֹלִים מֵהֶם בְּמִנְיָן הוֹאִיל וְכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד הוּא. זֶה מִנְיָן חֲכְמֵי הַדּוֹר שֶׁהִסְכִּימוּ וְקִבְּלוּ הַדָּבָר שֶׁאָמְרוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וְלֹא חָלְקוּ בּוֹ:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּדְבָרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אוֹתָן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סְיָג לַתּוֹרָה אֶלָּא כִּשְׁאָר דִּינֵי תּוֹרָה. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁרָאוּ בֵּית דִּין לִגְזֹר וּלְאָסְרָן לַעֲשׂוֹת סְיָג אִם פָּשַׁט אִסּוּרָן בְּכָל [יִשְׂרָאֵל] אֵין בֵּית דִּין גָּדוֹל אַחֵר יָכוֹל לְעַקְּרָן וּלְהַתִּירָן אֲפִלּוּ הָיָה גָּדוֹל מִן הָרִאשׁוֹנִים:

ד וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לַעֲקֹר אַף דְּבָרִים אֵלּוּ לְפִי שָׁעָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן מִן הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא יְהוּ גְּזֵרוֹת אֵלּוּ חֲמוּרִין מִדִּבְרֵי תּוֹרָה עַצְמָהּ שֶׁאֲפִלּוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה יֵשׁ לְכָל בֵּית דִּין לְעַקְּרוֹ הוֹרָאַת שָׁעָה. כֵּיצַד. בֵּית דִּין שֶׁרָאוּ לְחַזֵּק הַדָּת וְלַעֲשׂוֹת סְיָג כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ הָעָם עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה. מַכִּין וְעוֹנְשִׁין שֶׁלֹּא כַּדִּין אֲבָל אֵין קוֹבְעִין הַדָּבָר לְדוֹרוֹת וְאוֹמְרִים שֶׁהֲלָכָה כָּךְ הוּא. וְכֵן אִם רָאוּ לְפִי שָׁעָה לְבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה אוֹ לַעֲבֹר עַל מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה כְּדֵי לְהַחֲזִיר רַבִּים לַדָּת אוֹ לְהַצִּיל רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל מִלְּהִכָּשֵׁל בִּדְבָרִים אֲחֵרִים עוֹשִׂין לְפִי מַה שֶּׁצָּרִיכָה הַשָּׁעָה. כְּשֵׁם שֶׁהָרוֹפֵא חוֹתֵךְ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ שֶׁל זֶה כְּדֵי שֶׁיִּחְיֶה כֵּלוֹ כָּךְ בֵּית דִּין מוֹרִים בִּזְמַן

מִן הַזְּמַנִּים לַעֲבֹר עַל קְצָת מִצְוֹת לְפִי שָׁעָה כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ [כֻּלָּם] כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים חַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה׃

ה בֵּית דִּין שֶׁגָּזְרָה לָהֶן לִגְזֹר גְּזֵרָה אוֹ לְתַקֵּן תַּקָּנָה אוֹ לְהַנְהִיג מִנְהָג צְרִיכִין לְהִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר וְלֵידַע תְּחִלָּה אִם רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהֶן אוֹ אִם אֵין יְכוֹלִין לַעֲמֹד. וּלְעוֹלָם אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ׃

ו הֲרֵי שֶׁגָּזְרוּ בֵּית דִּין גְּזֵרָה וְדִמּוּ שֶׁרֹּב הַקָּהָל יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ. וְאַחַר שֶׁגָּזְרוּהָ פָּקְפְּקוּ הָעָם בָּהּ וְלֹא פָּשְׁטָה בְּרֹב הַקָּהָל הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה וְאֵינָן רַשָּׁאִין לְכֹף אֶת הָעָם לְלֶכֶת בָּהּ׃

ז גָּזְרוּ וְדִמּוּ שֶׁפָּשְׁטָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל וְעָמַד הַדָּבָר כֵּן שָׁנִים רַבּוֹת וּלְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה עָמַד בֵּית דִּין אַחֵר וּבָדַק בְּכָל יִשְׂרָאֵל וְרָאָה שֶׁאֵין אוֹתָהּ הַגְּזֵרָה פּוֹשֶׁטֶת בְּכָל יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְבַטֵּל וַאֲפִלּוּ הָיָה פָּחוּת מִבֵּית דִּין הָרִאשׁוֹן בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן׃

ח וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִתִּיר שְׁנֵי דְּבָרִים אַל יְמַהֵר לְהַתִּיר דָּבָר שְׁלִישִׁי׃

ט הוֹאִיל וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לִגְזֹר וְלֶאֱסֹר דָּבָר הַמֻּתָּר וְיַעֲמֹד אִסּוּרוֹ לְדוֹרוֹת וְכֵן יֵשׁ לָהֶן לְהַתִּיר אִסּוּרֵי תּוֹרָה לְפִי שָׁעָה. מַהוּ זֶה שֶׁהִזְהִירָה תּוֹרָה (דברים יג א) "לֹא תוֹסִיף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ". שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא לִגְרֹעַ מֵהֶן וְלִקְבֹּעַ הַדָּבָר לְעוֹלָם בְּדָבָר שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. כֵּיצַד. הֲרֵי כָּתוּב בַּתּוֹרָה (שמות כג יט) "לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ". מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁזֶּה הַכָּתוּב אָסַר לְבַשֵּׁל וְלֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּחָלָב. בֵּין בְּשַׂר בְּהֵמָה בֵּין בְּשַׂר חַיָּה. אֲבָל בְּשַׂר הָעוֹף מֻתָּר בְּחָלָב מִן הַתּוֹרָה. אִם יָבוֹא בֵּית דִּין וְיַתִּיר בְּשַׂר חַיָּה בְּחָלָב הֲרֵי זֶה גּוֹרֵעַ. וְאִם יֶאֱסֹר בְּשַׂר הָעוֹף וְיֹאמַר שֶׁהוּא בִּכְלַל הַגְּדִי וְהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה הֲרֵי זֶה מוֹסִיף. אֲבָל אִם אָמַר בְּשַׂר הָעוֹף מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה וְאָנוּ נֶאֱסָר אוֹתוֹ וְנוֹדִיעַ לָעָם שֶׁהוּא גְּזֵרָה שֶׁלֹּא יָבוֹא מִן הַדָּבָר חוֹבָה וְיֹאמְרוּ הָעוֹף מֻתָּר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ כְּדִּ הַחַיָּה מֻתֶּרֶת שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְפָּרְשָׁה. וְיָבוֹא אַחֵר לוֹמַר אַף בְּשַׂר בְּהֵמָה מֻתֶּרֶת חוּץ מִן הָעֵז. וְיָבוֹא אַחֵר לוֹמַר אַף בְּשַׂר הָעֵז מֻתָּר בַּחֲלֵב פָּרָה אוֹ הַכִּבְשָׂה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא אִמּוֹ שֶׁהִיא מִינוֹ. וְיָבוֹא אַחֵר לוֹמַר אַף בַּחֲלֵב הָעֵז שֶׁאֵינָהּ אִמּוֹ מֻתָּר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא אִמּוֹ. לְפִיכָךְ נֶאֱסָר כָּל בָּשָׂר בְּחָלָב אֲפִלּוּ בְּשַׂר עוֹף. אֵין זֶה מוֹסִיף אֶלָּא עוֹשֶׂה סְיָג לַתּוֹרָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

פרק ג

א מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אֵינוֹ זָקֵן מַמְרֵא הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. אֶלָּא הֲרֵי זֶה בִּכְלַל הָאֶפִּיקוֹרוֹסִין [וּמִיתָתוֹ בְּכָל אָדָם]׃

ב מֵאַחַר שֶׁנִּתְפָּרְסֵם שֶׁהוּא כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה [מוֹרִידִין אוֹתוֹ] וְלֹא מַעֲלִין וַהֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל הָאֶפִּיקוֹרוֹסִין וְהָאוֹמְרִין אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם וְהַמּוֹסְרִין וְהַמּוּמָרִין. שֶׁכָּל אֵלּוּ אֵינָם בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל וְאֵין צָרִיךְ לֹא לְעֵדִים וְלֹא הַתְרָאָה וְלֹא דַּיָּנִים [אֶלָּא כָּל הַהוֹרֵג אֶחָד מֵהֶן עָשָׂה מִצְוָה גְּדוֹלָה וְהֵסִיר הַמִּכְשׁוֹל]:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאִישׁ שֶׁכָּפַר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבְדִבְּרִים שֶׁנִּרְאוּ לוֹ. וְהָלַךְ אַחַר דַּעְתּוֹ הַקַּלָּה וְאַחַר שְׁרִירוּת לִבּוֹ וְכוֹפֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה תְּחִלָּה כְּצָדוֹק וּבַיְתוֹס וְכֵן כָּל הַתּוֹעִים אַחֲרָיו. אֲבָל בְּנֵי הַתּוֹעִים הָאֵלֶּה וּבְנֵי בְּנֵיהֶם שֶׁהִדִּיחוּ אוֹתָם אֲבוֹתָם וְנוֹלְדוּ בֵּין הַקָּרָאִים וְגִדְּלוּ אוֹתָם עַל דַּעְתָּם. הֲרֵי הוּא כִּתְינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה בֵּינֵיהֶם וְגִדְּלוּהוּ וְאֵינוֹ זָרִיז לֶאֱחֹז בְּדַרְכֵי הַמִּצְוֹת שֶׁהֲרֵי הוּא כְּאָנוּס וְאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע אַחַר כָּךְ [שֶׁהוּא יְהוּדִי וְרָאָה הַיְהוּדִים וְדָתָם הֲרֵי הוּא כְּאָנוּס שֶׁהֲרֵי גִּדְּלוּהוּ עַל טָעוּתָם] כָּךְ אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ הָאוֹחֲזִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתָם הַקָּרָאִים שֶׁטָּעוּ. לְפִיכָךְ רָאוּי לְהַחְזִירָן בִּתְשׁוּבָה וּלְמָשְׁכָם בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם עַד שֶׁיַּחְזְרוּ לְאֵיתָן הַתּוֹרָה:

ד אֲבָל זָקֵן מַמְרֶא הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא חָכָם אֶחָד מֵחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ קַבָּלָה וְדָן וּמוֹרֶה בְּדִבְרֵי תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיָּדוּנוּ וְיוֹרוּ כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁבָּאת לוֹ מַחְלֹקֶת בְּדִין מִן הַדִּינִים עִם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וְלֹא חָזַר לְדִבְרֵיהֶם אֶלָּא חָלַק עֲלֵיהֶם וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא כְּהוֹרָאָתָן. גָּזְרָה עָלָיו תּוֹרָה מִיתָה וּמִתְוַדֶּה וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּן וְהֵן דָּנִים הוּא קִבֵּל וְהֵם קִבְּלוּ הֲרֵי הַתּוֹרָה חָלְקָה לָהֶם כָּבוֹד. וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין לְמָחל עַל כְּבוֹדָן וּלְהַנִּיחוֹ אֵינָן יְכוֹלִין כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחְלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל:

ה אֵין זָקֵן מַמְרֶא חַיָּב מִיתָה עַד שֶׁיֵּהֵא חָכָם שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה סְמוּךְ בַּסַּנְהֶדְרִין וְיַחְלֹק עַל בֵּית דִּין בְּדָבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת אוֹ בְּתִפְלִּין וְיוֹרֶה לַעֲשׂוֹת כְּהוֹרָאתוֹ. אוֹ יַעֲשֶׂה הוּא עַל פִּי הוֹרָאתוֹ וְיַחְלֹק עֲלֵיהֶן וְהֵן יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית. אֲבָל אִם הָיָה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז ח) "כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לַמִּשְׁפָּט" מִי שֶׁלֹּא יִפָּלֵא מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּבָר מֻפְלָא:

ו הָיָה חָכָם מֻפְלָא שֶׁל בֵּית דִּין וְחָלַק וְשָׁנָה וְלִמֵּד לַאֲחֵרִים כִּדְבָרָיו אֲבָל לֹא הוֹרָה לַעֲשׂוֹת פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז יב) "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן" לֹא שֶׁיֹּאמַר בְּזָדוֹן אֶלָּא יוֹרֶה לַעֲשׂוֹת אוֹ יַעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ:

ז מְצָאָן חוּץ לִמְקוֹמָן וְהִמְרָה עֲלֵיהֶן פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז ח) "וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם" מְלַמֵּד שֶׁהַמָּקוֹם גּוֹרֵם לוֹ מִיתָה. וְכָל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהֵן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה יֵשׁ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל לְנַדּוֹתָם וּלְהַפְרִישָׁן וּלְהַכּוֹתָן וּלְמָנְעָן מִלְּלַמֵּד כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה לָהֶן שֶׁהַדָּבָר צָרִיךְ לְכָךְ:

ח וְכֵיצַד דָּנִין זָקֵן מַמְרֵא. בְּעֵת שֶׁיִּפָּלֵא דָּבָר וְיוֹרֶה בּוֹ חָכָם הַמַּגִּיעַ לְהוֹרָאָה בֵּין בְּדָבָר שֶׁיֵּרָאֶה בְּעֵינָיו בֵּין בְּדָבָר שֶׁקִּבֵּל מֵרַבּוֹתָיו. הֲרֵי הוּא וְהַחוֹלְקִין עִמּוֹ עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם וּבָאִין לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת. אוֹמְרִים לָהֶן בֵּית דִּין כָּךְ הוּא הַדִּין. אִם שָׁמַע וְקִבֵּל מוּטָב וְאִם לָאו בָּאִין כֻּלָּן לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הָעֲזָרָה וְאוֹמְרִים לָהֶם גַּם הֵם כָּךְ הוּא הַדִּין. אִם קִבְּלוּ יֵלְכוּ לָהֶן וְאִם לָאו כֻּלָּן בָּאִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז י) "מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה'". וּבֵית דִּין אוֹמֵר לָהֶם כָּךְ הוּא הַדִּין וְיוֹצְאִין כֻּלָּן. חָזַר זֶה הֶחָכָם לְעִירוֹ וְשָׁנָה וְלִמֵּד כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא לְמוּד הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הוֹרָה לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁעָשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ חַיָּב מִיתָה וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתְרָאָה. אֲפִלּוּ נָתַן טַעַם לִדְבָרָיו אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁעָשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ אוֹ שֶׁהוֹרָה לַאֲחֵרִים לַעֲשׂוֹת גּוֹמְרִין דִּינוֹ לְמִיתָה בְּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ. וְתוֹפְסִין אוֹתוֹ וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם לִירוּשָׁלַיִם. וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ וְלֹא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁיָּצָא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם אֶלָּא מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם. וְעַד הָרֶגֶל מְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ וְחוֹנְקִין אוֹתוֹ בָּרֶגֶל. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג יב) "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ" מִכְּלָל שֶׁצָּרִיךְ הַכְרָזָה. וְאַרְבָּעָה צְרִיכִין הַכְרָזָה. זָקֵן מַמְרֵא. וְעֵדִים זוֹמְמִין. וְהַמְּסִית. וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. שֶׁהֲרֵי בְּכֻלָּן נֶאֱמַר יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ:

פרק ד

א זֶה שֶׁחָלַק עַל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן אוֹסְרִים וְהוּא מַתִּיר בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן מַתִּירִין וְהוּא אוֹסֵר הֲרֵי זֶה חַיָּב מִיתָה. אֲפִלּוּ הוּא הָיָה אוֹמֵר מִפִּי הַקַּבָּלָה וְאָמַר כְּךָ קִבַּלְתִּי מֵרַבּוֹתַי וְהֵן אוֹמְרִים כְּךָ נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ שֶׁהַדִּין נוֹתֵן. הוֹאִיל וְנָשָׂא וְנָתַן עֲלֵיהֶן בַּדָּבָר וְעָשָׂה אוֹ שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הֵם מוֹרִים מִפִּי הַקַּבָּלָה. וְכֵן אִם חָלַק עֲלֵיהֶם בְּגְזֵרָה מִן הַגְּזֵרוֹת שֶׁגָּזְרוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וּזְדוֹנוֹ כָּרֵת. כְּגוֹן שֶׁהִתִּיר הֶחָמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית. אוֹ אָסְרוֹ בַּהֲנָאָה בְּשָׁעָה חֲמִשִּׁית. הֲרֵי זֶה חַיָּב מִיתָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ב אֶחָד שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. אוֹ שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּדָבָר הַמֵּבִיא לִידֵי דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. כֵּיצַד. נֶחְלְקוּ בְּאִשָּׁה זוֹ אִם הִיא עֶרְוָה אִם לָאו. אִם מַרְאֵה דָּם זֶה מְטַמֵּא בְּאִשָּׁה אוֹ לֹא. אִם זוֹ טְמֵאָה לֵידָה אוֹ לֹא. אִם זוֹ זָבָה אוֹ לֹא. אִם חֵלֶב זֶה אָסוּר אוֹ מֻתָּר. וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. הֲרֵי זֶה חוֹלֵק בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. וְכֵיצַד דָּבָר הַמֵּבִיא לִידֵי דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת כְּגוֹן שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּעִבּוּר שָׁנָה אִם מְעַבְּרִים עַד הַפּוּרִים אוֹ בְּכָל אֲדָר הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁזֶּה מֵבִיא לִידֵי חָמֵץ בְּפֶסַח. וְכֵן אִם נֶחְלְקוּ בְּדִין מִדִּינֵי מָמוֹנוֹת אוֹ בְּמִנְיַן הַדַּיָּנִין שֶׁדִּינֵי

מָמוֹנוֹת הֲרֵי זֶה חַיָּב. שֶׁהֲרֵי לִדְבָרָיו שֶׁל זֶה שֶׁאוֹמֵר שֶׁזֶּה חַיָּב לָזֶה כָּל שֶׁנְּטַל מִמֶּנּוּ כְּדִין נָטַל וְעַל פִּי בֵּית דִּין נָטַל. וְלִדְבָרָיו שֶׁל זֶה שֶׁאוֹמֵר פָּטוּר אוֹ שֶׁאָמַר שֶׁאֵין אֵלּוּ רְאוּיִין לָדוּן כָּל שֶׁנְּטַל גֵּזֶל הוּא בְּיָדוֹ וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר שֶׁלֹּא נָטַל הַבָּא עָלֶיהָ בְּמֵזִיד עָנוּשׁ כָּרֵת בְּשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת וְנִמְצָא הַדָּבָר מֵבִיא לִידֵי דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בְּדִינֵי מַכּוֹת אִם זֶה חַיָּב מַלְקוֹת אוֹ אֵינוֹ אוֹ שֶׁחָלַק בְּמִנְיַן הַדַּיָּנִים שֶׁלּוֹקִין בִּפְנֵיהֶם הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר אֵינוֹ לוֹקֶה חוֹבְלִין הֵם בּוֹ וְחַיָּבִין לְשַׁלֵּם וְכָל שֶׁיִּטֵּל מֵהֶן כְּדִין נוֹטֵל. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר בֶּן מַלְקוֹת הוּא כָּל שֶׁיִּטֵּל מֵהֶן גֵּזֶל הוּא בְּיָדוֹ וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בַּעֲרָכִין אוֹ בַּחֲרָמִין אִם זֶה חַיָּב לִתֵּן אוֹ אֵינוֹ הֲרֵי זֶה חַיָּב. שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר אֵינוֹ חַיָּב לִתֵּן אִם לָקְחוּ מִמֶּנּוּ הֲרֵי זֶה גֵּזֶל וְהַמְקַדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם חָלַק עֲלֵיהֶן בְּפִדְיוֹן קָדָשִׁים אִם נִפְדּוּ אוֹ לֹא נִפְדּוּ הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר אֵין זֶה פִּדְיוֹן אִם קִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בַּעֲרִיפַת הָעֶגְלָה אִם אֵלּוּ חַיָּבִין לְהָבִיא אוֹ לֹא הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר חַיָּבִים לְהָבִיא הֲרֵי הִיא אָסוּרָה בַּהֲנָאָה וְהַמְקַדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בְּעֶרְלָה. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה אִם זֶה לָעֲנִיִּים אוֹ לְבַעַל הַבַּיִת הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר לְבַעַל הַבַּיִת הֲרֵי זֶה גֵּזֶל בְּיַד הֶעָנִי וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם חָלַק עֲלֵיהֶן בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאָה כְּגוֹן נִגְעֵי בָּשָׂר אוֹ נִגְעֵי בָּתִּים אוֹ נִגְעֵי בְּגָדִים הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר טָהוֹר מֻתָּר לְהִכָּנֵס בַּמִּקְדָּשׁ לֶאֱכל קָדָשִׁים וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר טָמֵא אִם נִכְנַס אוֹ אָכַל בְּמֵזִיד עָנוּשׁ כָּרֵת וּבְשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בְּטָהֳרַת מְצֹרָע אִם יֵשׁ לָזֶה טָהֳרָה אוֹ אֵין לוֹ. וְכֵן אִם נָחְלְקוּ בְּהַשְׁקָאַת סוֹטָה אִם זוֹ צְרִיכָה לִשְׁתּוֹת אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר צְרִיכָה אִם מֵת הַבַּעַל קֹדֶם שֶׁתִּשְׁתֶּה הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְיָבְמָהּ וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר אֵינָהּ צְרִיכָה מִתְיַבֶּמֶת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה צְרִיכִין לְבַדֵּק וְלַחְקֹר אִם הָיְתָה מַחְלֹקֶת זוֹ מְבִיאָה לִידֵי דָּבָר זֶה וְדָבָר זֶה מֵבִיא לִידֵי דָּבָר שֵׁנִי אָפְלוּ אַחַר מֵאָה דְּבָרִים אִם יָבוֹא בַּסּוֹף לְדָבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיָה הַזֵּזֶק מֵקֵל וְהֵן מַחֲמִירִין בֵּין שֶׁהָיָה הוּא מַחְמִיר וְהֵן מְקִילִין חַיָּב:

ג וְאִם לֹא תָּבִיא הַמַּחֲלֹקֶת לִידֵי כָּךְ הֲרֵי זֶה פָּטוּר. חוּץ מִמִּצְוַת תְּפִלִּין בִּלְבַד. כֵּיצַד. הוֹרָה לְהוֹסִיף טוֹטָפֶת חֲמִישִׁית בִּתְפִלִּין וְיִעֲשֶׂנָּה חֲמֵשׁ טוֹטָפוֹת הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה בַּתְּחִלָּה אַרְבָּעָה בָּתִּים כְּהִלְכָתָן וְיָבִיא חֲמִישִׁית וִידַבֵּק בַּחִיצוֹן. שֶׁהַבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הָאָוִיר תָּמִיד פָּסוּל. וְחִיּוּב זֶקֶן מַמְרֶא עַל דָּבָר זֶה הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה. אֲבָל אִם נָחְלְקוּ בִּשְׁאָר מִצְוֹת כְּגוֹן שֶׁחָלַק בְּדָבָר מִדִּבְרֵי לוּלָב אוֹ צִיצִית אוֹ שׁוֹפָר זֶה אוֹמֵר פָּסוּל וְזֶה

אוֹמֵר כָּשֵׁר. זֶה אוֹמֵר יְצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְזֶה אוֹמֵר לֹא יָצָא. זֶה אוֹמֵר טָהוֹר וְזֶה אוֹמֵר שֵׁנִי לְטֻמְאָה הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַמִּיתָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ה

א הַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ נִסְקָל שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ ט) "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ". וְאֶחָד הַמְקַלֵּל בְּחַיֵּיהֶן אוֹ לְאַחַר מִיתָתָן הֲרֵי זֶה נִסְקָל. וְצָרִיךְ עֵדִים וְהַתְרָאָה כִּשְׁאָר כָּל מְחַיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה וְכֵן הַטֻּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוּס. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ גְּדוֹלִים שֶׁהִגִּיעוּ לְכִלַּל הָעֲנָשִׁין:

ב אֵינוֹ חַיָּב סְקִילָה עַד שֶׁיְּקַלְּלֵם בְּשֵׁם מִן הַשֵּׁמוֹת הַמְיֻחָדִין. אֲבָל אִם קִלְּלָם בְּכִנּוּי פָּטוּר מִן הַסְּקִילָה. וְלוֹקֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁלּוֹקֶה עַל קְלָלַת כָּל אָדָם כְּשֵׁר מִיִּשְׂרָאֵל:

ג וְכֵן הַמְקַלֵּל אֲבִי אָבִיו וַאֲבִי אִמּוֹ הֲרֵי זֶה כִּמְקַלֵּל אֶחָד מִשְּׁאָר הַקָּהָל:

ד אַזְהָרָה שֶׁל מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מִנַּיִן. עִנְּשׁ שְׁמַעְנוּ בְּפֵרוּשׁ אֲבָל הָאַזְהָרָה הֲרֵי הִיא בִּכְלַל לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ. הוֹאִיל וְהוּא מֻזְהָר שֶׁלֹּא לְקַלֵּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הֲרֵי אָבִיו בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל:

ה הַמַּכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ מִיתָתוֹ בְּחֶנֶק שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא טו) "מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת". וְצָרִיךְ עֵדִים וְהַתְרָאָה כִּשְׁאָר כָּל מְחַיְּבֵי מִיתַת בֵּית דִּין. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה וְכֵן הַטֻּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס וְהוּא שֶׁיַּגִּיעוּ לִכְלַל עֲנָשִׁין. אֵינוֹ חַיָּב חֶנֶק עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶן חַבּוּרָה אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה בָּהֶן חַבּוּרָה הֲרֵי זֶה כְּמַכֵּה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְהַמַּכֶּה אוֹתָן לְאַחַר מִיתָה פָּטוּר:

ו מִי שֶׁהִכָּה אֶת אָבִיו עַל אָזְנוֹ וְחֵרְשׁוּ חַיָּב וְנֶהֱרָג. שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּעָשֶׂה חֵרֵשׁ בְּלֹא חַבּוּרָה אֶלָּא יָצְאת טִפַּת דָּם בִּפְנִים בָּאָזֶן וְנִתְחָרֵשׁ:

ז הַמַּקִּיז דָּם לְאָבִיו אוֹ שֶׁהָיָה רוֹפֵא וְחָתַךְ לוֹ בָּשָׂר אוֹ אֵבֶר פָּטוּר. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּטוּר לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה. אוֹ לְהוֹצִיא סְלוֹן מִבְּשַׂר אָבִיו אוֹ אִמּוֹ לֹא יוֹצִיא שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חַבּוּרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם אַחֵר לַעֲשׂוֹת. אֲבָל אִם אֵין שָׁם מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶלָּא הוּא וַהֲרֵי הֵן מִצְטַעֲרִין הֲרֵי זֶה מַקִּיז וְחוֹתֵךְ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְשֶׁהוּ לַעֲשׂוֹת:

ח אַזְהָרָה שֶׁל מַכֵּה אָבִיו מִנַּיִן. עִנְּשׁ שְׁמַעְנוּ אַזְהָרָה לֹא שְׁמַעְנוּ. הוֹאִיל וְהוּא מֻזְהָר שֶׁלֹּא לְהַכּוֹת אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הֲרֵי אָבִיו וְאִמּוֹ בִּכְלָל:

ט שְׁתּוּקֵי חַיָּב עַל אִמּוֹ וְאֵינוֹ חַיָּב עַל אָבִיו אַף עַל פִּי שֶׁנִּבְדְּקָה אִמּוֹ וְאָמְרָה בֵּן פִּלּוֹנִי הוּא אֵינוֹ נִסְקָל אוֹ נֶחְנָק עַל פִּיהָ. אֲבָל בְּנוֹ מִן הַשִּׁפְחָה וּמִן הָעַכּוּ"ם אֵינוֹ חַיָּב לֹא עַל אָבִיו וְלֹא עַל אִמּוֹ. וְכֵן גֵּר שֶׁהוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁלִּדְתוֹ בִּקְדֻשָּׁה אֵינוֹ חַיָּב עַל מַכַּת אָבִיו וְקִלְלָתוֹ:

י כְּשֵׁם שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל אָבִיו כָּךְ אֵינוֹ חַיָּב עַל אִמּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יז) "וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ" אֶת שֶׁהוּא חַיָּב עַל אָבִיו חַיָּב עַל אִמּוֹ וְזֶה שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל אָבִיו אֵינוֹ חַיָּב עַל אִמּוֹ:

יא הַגֵּר אָסוּר לְקַלֵּל אָבִיו הָעַכּוּ"ם וּלְהַכּוֹתוֹ. וְלֹא יְבַזֶּהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ בָּאוּ מִקְדֶּשָׁה חֲמוּרָה לְקִדֶּשָׁה קַלָּה שֶׁהֲרֵי זֶה מְבַזֶּה אָבִיו. אֶלָּא נוֹהֵג בּוֹ מִקְצָת כָּבוֹד. אֲבָל הָעֶבֶד אֵין לוֹ יְחוּס אֶלָּא הֲרֵי אָבִיו כְּמִי שֶׁאֵינוֹ אָבִיו לְכָל דָּבָר אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ:

יב מִי שֶׁהָיוּ אָבִיו וְאִמּוֹ רְשָׁעִים גְּמוּרִים וְעוֹבְרֵי עֲבֵרוֹת. אֶפְּלוּ נִגְמַר דִּינָן לַהֲרִיגָה וְהֵם יוֹצְאִים לְהֵרֶג אָסוּר לְהַכּוֹתָן וּלְקַלְלָם. וְאִם קִלֵּל אוֹ חָבַל בָּהֶן פָּטוּר. וְאִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה הֲרֵי זֶה חַיָּב וְנֶהֱרָג עֲלֵיהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֲרֵי הֵן יוֹצְאִין לְמִיתָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּבִנּוֹ. אֲבָל אַחֵר שֶׁבָּא וְהִכָּהוּ וְקִלֵּל אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה הֲרֵי זֶה פָּטוּר הוֹאִיל וְהוּא הוֹלֵךְ לְמִיתָה. וְאִם בִּיְּשׁוֹ חַיָּב בְּקִנָּס הַמְבַיֵּשׁ:

יג עָבַר אָבִיו וְאִמּוֹ עַל עֲבֵרָה שֶׁלּוֹקִין עָלֶיהָ וְהָיָה הוּא חַזָּן לִפְנֵי הַדַּיָּנִים לֹא יַכֶּה אוֹתָם. וְכֵן אִם נִתְחַיֵּב נִדּוּי לֹא יְהֵיֶה שָׁלִיחַ לְנַדּוֹתָם. וְלֹא יְדַחֵף אוֹתָם וְלֹא יְבַזֶּה אוֹתָם בִּשְׁלִיחוּת בֵּית דִּין אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְכָךְ וְלֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה:

יד לַכֹּל אֵין הַבֵּן נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְהַכּוֹתוֹ וּלְקַלְלוֹ חוּץ מִמִּסִּית וּמַדִּיחַ. שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה (דברים יג ט) "לֹא תַחְמל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו":

טו מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שִׁבּוּעָה לִבְנוֹ כָּךְ רָאִינוּ בּוֹ תָּמִיד שֶׁאֵינוֹ מַשְׁבִּיעוֹ בִּשְׁבוּעַת הָאָלָה. שֶׁהֲרֵי זֶה בָּא לְקַלְלַת אָבִיו. אֶלָּא מַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעָה שֶׁאֵין בָּהּ אָלָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁהָאָב שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ אֵין אֶחָד מֵאֶחָיו שֶׁל נֶהֱרָג נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם. וְלֹא עַל הַכָּאָה וְלֹא עַל הַקְּלָלָה בִּלְבַד הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא אַף עַל הַבִּזָּיוֹן. שֶׁכָּל הַמְבַזֶּה אָבִיו אוֹ אִמּוֹ אֶפְּלוּ בִּדְבָרִים וַאֲפִלּוּ בִּרְמִיזָה הֲרֵי זֶה אָרוּר מִפִּי הַגְּבוּרָה. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כז טז) "אָרוּר מְקַלֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ". וְהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (משלי ל יז) "עַיִן תִּלְעַג לְאָב וְתָבֵז לִיקְהַת אֵם" וְגוֹ'. וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת עַל זֶה מַכַּת מַרְדּוּת וְלַעֲנֹשׁ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ:

פרק ו

א כִּבּוּד אָב וְאֵם מִצְוַת עֲשֵׂה גְּדוֹלָה וְכֵן מוֹרָא אָב וָאֵם. שְׁקַל אוֹתָן הַכָּתוּב בִּכְבוֹדוֹ וּבְמוֹרָאוֹ. כָּתוּב (שמות כ יב) "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ" וְכָתוּב (משלי ג ט) "כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ". וּבְאָבִיו וְאִמּוֹ כָּתוּב (ויקרא יט ג) "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" וְכָתוּב (דברים ו יג) "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא". כְּדֶרֶךְ שֶׁצִּוָּה עַל כִּבּוּד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל וּמוֹרָאוֹ כָּךְ צִוָּה עַל כִּבּוּדָם וּמוֹרָאָם:

ב הַמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ בִּסְקִילָה וְהַמְגַדֵּף בִּסְקִילָה. הִנֵּה הִשְׁוָה אוֹתָן בָּעֹנֶשׁ. הִקְדִּים אָב לְאֵם לְכָבוֹד וְהִקְדִּים אֵם לְאָב לְמוֹרָא לְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שָׁוִים בֵּין לַמּוֹרָא בֵּין לְכָבוֹד:

ג אֵי זֶהוּ מוֹרֶה וְאֵי זֶהוּ כָּבוֹד. מוֹרֶה לֹא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ. וְלֹא יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ. וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו וְלֹא מַכְרִיעַ אֶת דְּבָרָיו. וְלֹא יִקְרָא לוֹ בִּשְׁמוֹ לֹא בְּחַיָּיו וְלֹא בְּמוֹתוֹ. אֶלָּא אוֹמֵר אַבָּא מָרִי. הָיָה שֵׁם אָבִיו אוֹ שֵׁם רַבּוֹ כְּשֵׁם אֲחֵרִים מְשַׁנֶּה אֶת שְׁמָם. יֵרָאֶה לִי שֶׁאֵין נִזְהָר בְּכָךְ אֶלָּא בְּשֵׁם שֶׁהוּא פֶּלֶא שֶׁאֵין הַכל דָּשִׁין בּוֹ. אֲבָל הַשֵּׁמוֹת שֶׁקּוֹרְאִים בָּהֶן אֶת הָעָם כְּגוֹן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב משֶׁה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּכָל לָשׁוֹן וּבְכָל זְמַן קוֹרֵא בָּהֶן לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אִי זֶהוּ כָּבוֹד מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה מַלְבִּישׁ וּמְכַסֶּה מִשֶּׁל הָאָב. וְאִם אֵין מִמּוֹן לְאָב וְיֵשׁ מָמוֹן לַבֵּן כּוֹפִין אוֹתוֹ וְזָן אֲבִיו וְאִמּוֹ כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל. וּמוֹצִיא וּמַכְנִיס וּמְשַׁמְּשׁוֹ בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁהַשַּׁמָּשִׁים מְשַׁמְּשִׁים בָּהֶן אֶת הָרַב. וְעוֹמֵד מִפָּנָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹמֵד מִפְּנֵי רַבּוֹ:

ד וְהָאָב שֶׁהָיָה תַּלְמִיד בְּנוֹ אֵין הָאָב עוֹמֵד מִפְּנֵי הַבֵּן אֲבָל הַבֵּן עוֹמֵד מִפְּנֵי אָבִיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תַּלְמִידוֹ וְחַיָּב לְכַבְּדוֹ בִּשְׁאָר דְּרָכָיו בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ וַעֲשִׂיַּת חֲפָצָיו. כֵּיצַד. הַנִּשְׁמָע בִּדְבַר אָבִיו לְמָקוֹם לֹא יֹאמַר מַהֲרוּנִי בִּשְׁבִיל עַצְמִי פִּטְרוּנִי בִּשְׁבִיל עַצְמִי. אֶלָּא מַהֲרוּנִי בִּשְׁבִיל אַבָּא פִּטְרוּנִי בִּשְׁבִיל אַבָּא. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לְעוֹלָם יִכְלֹל בִּכְלַל דְּבָרָיו שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ בִּכְבוֹד אָבִיו וְשֶׁמִּתְיָרֵא מִמֶּנּוּ:

ה וְחַיָּב לְכַבְּדוֹ אֲפִלּוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. כֵּיצַד. הָיָה אוֹמֵר דָּבָר שְׁמוּעָה מִפִּיו לֹא יֹאמַר כָּךְ אָמַר אַבָּא. אֶלָּא אוֹמֵר כָּךְ אָמַר אַבָּא מָרִי אֲנִי כַּפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ שֶׁלְּאַחַר מִיתָתוֹ. אֲבָל לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ אוֹמֵר זְכָרוֹנוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

ו אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה חַיָּבִין בְּמוֹרָא וְכָבוֹד. אֶלָּא שֶׁהָאִישׁ יֵשׁ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת וְהָאִשָּׁה אֵין בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת שֶׁהֲרֵי רְשׁוּת אֲחֵרִים עָלֶיהָ. לְפִיכָךְ אִם נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה הֲרֵי שְׁנֵיהֶם שָׁוִים:

ז עַד הֵיכָן הוּא כִּבּוּד אָב וְאֵם. אֲפִלּוּ נָטְלוּ כִּיס שֶׁל זְהוּבִים שֶׁלּוֹ וְהִשְׁלִיכוּ בְּפָנָיו לַיָּם לֹא יַכְלִימֵם וְלֹא יְצַעֵר בִּפְנֵיהֶם וְלֹא יִכְעֹס כְּנֶגְדָּם אֶלָּא יְקַבֵּל גְּזֵרַת הַכָּתוּב וְיִשְׁתֹּק. וְעַד הֵיכָן מוֹרָאָן אֲפִלּוּ הָיָה לוֹבֵשׁ בְּגָדִים חֲמוּדוֹת וְיוֹשֵׁב בָּרֹאשׁ בִּפְנֵי הַקָּהָל וּבָא אָבִיו וְאִמּוֹ וְקָרְעוּ בְּגָדָיו וְהִכּוּהוּ בְּרֹאשׁוֹ וְיָרְקוּ בְּפָנָיו לֹא יַכְלִימֵם אֶלָּא יִשְׁתֹּק וְיִירָא וְיַפְחֵד מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שֶׁצִּוָּהוּ בְּכָךְ. שֶׁאִלּוּ מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם גָּזַר עָלָיו דָּבָר שֶׁהוּא מְצַעֵר יֶתֶר מִזֶּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְפָרְכֵּס בַּדָּבָר. קַל וָחֹמֶר לְמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם כִּרְצוֹנוֹ:

ח אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָךְ נִצְטַוִּינוּ אָסוּר לְאָדָם לְהַכְבִּיד עֹלּוֹ עַל בָּנָיו וּלְדַקְדֵּק בִּכְבוֹדוֹ עִמָּהֶם שֶׁלֹּא יְבִיאֵם לִידֵי מִכְשׁוֹל. אֶלָּא יִמְחל וְיִתְעַלֵּם שֶׁהָאָב שֶׁמְּחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מָחוּל:

ט וְהַמַּכֶּה בְּנוֹ גָּדוֹל מְנַדִּין אוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹבֵר עַל וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל:

י מִי שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתּוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שֶׁל אִמּוֹ מִשְׁתַּדֵּל לִנְהֹג עִמָּהֶם כְּפִי דַּעְתָּם עַד שֶׁיְּרַחֵם עֲלֵיהֶן. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּטּוּ בְּיוֹתֵר יְנִיחֵם וְיֵלֵךְ לוֹ וִיצַוֶּה אֲחֵרִים לְהַנְהִיגָם כָּרָאוּי לָהֶם:

יא הַמַּמְזֵר חַיָּב בִּכְבוֹד אָבִיו וּמוֹרָאוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּטוּר עַל מַכָּתוֹ וְקִלְלָתוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. אֶפְלוּ הָיָה אָבִיו רָשָׁע וּבַעַל עֲבֵרוֹת מְכַבְּדוֹ וּמִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ. רָאָהוּ עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה לֹא יֹאמַר לוֹ אַבָּא עָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה אֶלָּא יֹאמַר לוֹ אַבָּא כָּתוּב בַּתּוֹרָה כָּךְ וְכָךְ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ וְלֹא כְּמַזְהִירוֹ:

יב מִי שֶׁאָמַר לוֹ אָבִיו לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה בֵּין שֶׁאָמַר לוֹ לַעֲבֹר עַל מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה אוֹ לְבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה אֶפְלוּ שֶׁל דִּבְרֵיהֶם. הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁמַע לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט ג) "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ". כֻּלְּכֶם חַיָּבִין בִּכְבוֹדִי:

יג אָמַר לוֹ אָבִיו הַשְׁקֵנִי מַיִם וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה אִם אֶפְשָׁר לַמִּצְוָה שֶׁתֵּעָשֶׂה עַל יְדֵי אֲחֵרִים תֵּעָשֶׂה וְיִתְעַסֵּק בִּכְבוֹד אָבִיו שֶׁאֵין מְבַטְּלִין מִצְוָה מִפְּנֵי מִצְוָה. וְאִם אֵין שָׁם אֲחֵרִים לַעֲשׂוֹתָהּ יִתְעַסֵּק בַּמִּצְוָה וְיָנִיחַ כָּבוֹד אָבִיו שֶׁהוּא וְאָבִיו חַיָּבִים בִּדְבַר מִצְוָה. וְתַלְמוּד תּוֹרָה גָּדוֹל מִכְּבוֹד אָב וָאֵם:

יד אָמַר לוֹ אָבִיו הַשְׁקֵנִי מַיִם וְאָמְרָה לוֹ אִמּוֹ הַשְׁקֵנִי מַיִם מֵנִיחַ כְּבוֹד אִמּוֹ וְעוֹסֵק בִּכְבוֹד אָבִיו תְּחִלָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאִמּוֹ חַיָּבִין בִּכְבוֹד אָבִיו:

טו חַיָּב אָדָם לְכַבֵּד אֶת אֵשֶׁת אָבִיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ אִמּוֹ כָּל זְמַן שֶׁאָבִיו קַיָּם שֶׁזֶּה בִּכְלַל כִּבּוּד אָבִיו. וְכֵן מְכַבֵּד בַּעַל אִמּוֹ כָּל זְמַן שֶׁאִמּוֹ קַיֶּמֶת. אֲבָל לְאַחַר מִיתָתָהּ אֵינוֹ חַיָּב. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁיִּהְיֶה אָדָם חַיָּב בִּכְבוֹד אֲחִיו הַגָּדוֹל כִּכְבוֹד אָבִיו:

פרק ז

א בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הָרֵי נִתְפָּרְשָׁה בּוֹ סְקִילָה וְלֹא עָנַשׁ הַכָּתוּב אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר. וְהֵיכָן הִזְהִיר לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תֹאכַל אֲכִילָה הַמְּבִיאָה לִידֵי שְׁפִיכוּת דָּמִים וְזוֹ אֲכִילַת בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג אֶלָּא עַל אֲכִילָה מְכֹעֶרֶת שֶׁאָכַל. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כ) "זוֹלֵל וְסֹבֵא" מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁזּוֹלֵל הוּא הָאוֹכֵל בָּשָׂר בְּרַעֲבְתָּנוּת וְסוֹבֵא הַשּׁוֹתֶה יַיִן בְּרַעֲבְתָּנוּת:

ב אֲכִילָה זוֹ שֶׁהוּא חַיָּב עָלֶיהָ דְּבָרִים הַרְבֵּה יֵשׁ בָּהֶם וְהֵן כֻּלָּן הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה. אֵינוֹ חַיָּב סְקִילָה עַד שֶׁיִּגְנֹב מִשֶּׁל אָבִיו וְיִקְנֶה בָּשָׂר בְּזוֹל וְיַיִן בְּזוֹל. וְיֹאכַל וְיִשְׁתֶּה חוּץ מֵרְשׁוּת אָבִיו בַּחֲבוּרָה שֶׁכֻּלָּן רֵיקָנִין וּפְחוּתִין. וְיֹאכַל הַבָּשָׂר חַי וְאֵינוֹ חַי מְבֻשָּׁל וְאֵינוֹ מְבֻשָּׁל כְּדֶרֶךְ שֶׁהַגַּנָּבִים אוֹכְלִים. וְיִשְׁתֶּה הַיַּיִן מָזוּג כְּדֶרֶךְ שֶׁהַגַּרְגָּרָנִים שׁוֹתִים. וְהוּא שֶׁיֹּאכַל מִשְׁקַל

חֲמִשִּׁים דִּינָרִין מִבָּשָׂר זֶה בִּמְלוּגְמָא אַחַת וְיִשְׁתֶּה חֲצִי לוֹג מִיַּיִן זֶה בְּבַת אַחַת. גָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְאָכַל אֲכִילָה זוֹ בִּרְשׁוּת אָבִיו. אוֹ שֶׁגָּנַב מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְאָכַל אֲכִילָה זוֹ הַמְכֻעֶרֶת בֵּין בִּרְשׁוּת אָבִיו בֵּין בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים. הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְכֵן אִם גָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְאָכַל אֲכִילָה מְכֻעֶרֶת כָּזוֹ בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים וְהָיְתָה אֲכִילַת מְצָוָה אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵיהֶם [אוֹ אֲכִילַת עֲבֵרָה אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵיהֶם] פָּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כ) "אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ" שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר בַּאֲכִילָה זוֹ אֶלָּא עַל קוֹלָם. יָצָא זֶה שֶׁעָבַר בָּהּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה. אוֹ שֶׁאָכָלָהּ בִּדְבַר מִצְוָה. כֵּיצַד. אָכַל אֲכִילָה זוֹ הַמְכֻעֶרֶת עִם הַחֲבוּרָה הָרְעָה שֶׁאוֹכֵל עִמָּהֶם בִּדְבַר מִצְוָה. אוֹ שֶׁאָכְלוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם אֲפִלּוּ אָכָלוֹ בְּתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים שֶׁהִיא מִצְוָה מִדִּבְרֵיהֶם הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְכֵן אִם אֲכָלָהּ מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. אֲפִלּוּ אָכַל בְּתַעֲנִית צִבּוּר שֶׁהִיא עֲבֵרָה מִדִּבְרֵיהֶם. הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַמִּיתָה:

ג אָכַל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אָכַל בְּשַׂר בְּהֵמָה אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל אֲכִילָה זוֹ מִבְּשַׂר הָעוֹף פָּטוּר. וְאִם אָכַל אֲכִילָה זוֹ מִבְּשַׂר בְּהֵמָה וְהַשְׁלִים הַחֲמִשִּׁים דִּינָרִים מִבְּשַׂר הָעוֹף חַיָּב. שְׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה יַיִן פָּטוּר:

ד אָכַל בָּשָׂר חַי וְשָׁתָה יַיִן חַי פָּטוּר שֶׁזֶּה קֶרִי הוּא וְאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַמְשִׁךְ בָּזֶה. וְכֵן אִם אָכַל בָּשָׂר מָלִיחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמָלִיחָתוֹ אוֹ שָׁתָה יַיִן מִגִּתּוֹ פָּטוּר שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַמְשִׁךְ בָּזֶה:

ה לֹא עָנַשׁ הַכָּתוּב קָטָן שֶׁלֹּא בָּא לִכְלַל הַמִּצְוֹת. וְכֵן אִישׁ שֶׁגָּדַל וַהֲרֵי הוּא בִּרְשׁוּת עַצְמוֹ אֵינוֹ נִסְקָל מִפְּנֵי שֶׁגָּנַב וְאָכַל וְשָׁתָה אֲכִילָה זוֹ הַמְכֻעֶרֶת. הָא כֵּיצַד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁאֵין דִּין זֶה אֶלָּא בְּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת עַד שֶׁיַּקִּיף כָּל הַגִּיד וְאַחַר שֶׁיַּקִּיף הַשֵּׂעָר כָּל הַגִּיד הֲרֵי הוּא בִּרְשׁוּת עַצְמוֹ וְאֵינוֹ נִסְקָל:

ו כָּל יָמָיו שֶׁל בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָן אֶלָּא שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מֵאַחַר שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּתְעַבֵּר אִשְׁתּוֹ וְיִהְיֶה עֻבָּרָה נִכָּר בִּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנֶאֱמַר (דברים כא יח) "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה" וְלֹא אָב סוֹרֵר וּמוֹרֶה הָא לָמַדְתָּ שֶׁאִם הִקִּיף הַשֵּׂעָר אֶת כָּל הַגִּיד קֹדֶם שֶׁיַּשְׁלִים שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הֲרֵי זֶה פָּטוּר:

ז כֵּיצַד דָּנִין בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. מְבִיאִין אוֹתוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ תְּחִלָּה לְבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה וְאוֹמְרִין לָהֶן בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה. וּמְבִיאִין שְׁנֵי עֵדִים שֶׁגָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְקָנָה בָּשָׂר וְיַיִן בְּמַה שֶׁגָּנַב וְאָכַל אוֹתָהּ אֲכִילָה הָאֲמוּרָה אַחַר הַהַתְרָאָה. וְזוֹ הִיא עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה וּמַלְקִין אוֹתוֹ כִּשְׁאָר חַיָּבֵי מַלְקוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא יח) "וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם". חָזַר וְגָנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְאָכַל אֲכִילָה זוֹ. אָבִיו וְאִמּוֹ מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים וּמְבִיאִין שְׁנֵי עֵדִים וּמְעִידִין עָלָיו שֶׁגָּנַב וְאָכַל אֲכִילָה זוֹ הָאֲמוּרָה אַחַר שֶׁהֻתְרוּ בּוֹ. וְזוֹ הִיא עֵדוּת אַחֲרוֹנָה אֲפִלּוּ הָיוּ הַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים הֵם הָאַחֲרוֹנִים. וְאַחַר שֶׁמְּקַבְּלִין עֵדוּתָן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שֶׁמָּא הִקִּיף

הַשֹּׁעֵר אֶת כָּל הַגִּיד. אִם לֹא הִקִּיף וְלֹא שָׁלְמוּ לוֹ שִׁלשָׁה חֲדָשִׁים גּוֹמְרִין דִּינוֹ כְּדָרְךְ כָּל הָרוּגֵי בֵּית דִּין וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ. וְאֵינוֹ נִסְקָל עַד שֶׁיִּהוּ שָׁם שִׁלשָׁה הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא כ) "בְּנֵנוּ זֶה" זֶהוּ שֶׁלָּקָה בִּפְנֵיכֶם:

ח וְאִם מָחֲלוּ לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ קֹדֶם שֶׁיִּגָּמֵר דִּינוֹ פָּטוּר:

ט בָּרַח עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף הַשֹּׁעֵר מִלְמַטָּה פָּטוּר. וְאִם מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ בָּרַח אֲפִלּוּ הִזְקִין כָּל עֵת שֶׁיִּמְצָא יִסָּקֵל שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ הֲרֵי הוּא כְּהָרוּג וְאֵין לוֹ דָּם:

י הָיָה אָבִיו רוֹצֶה וְאִמּוֹ אֵינָהּ רוֹצָה אִמּוֹ רוֹצָה וְאָבִיו אֵינוֹ רוֹצֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא יט) "וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ". הָיָה אֶחָד מֵהֶן גִּדֵּם אוֹ חִגֵּר אוֹ אִלֵּם אוֹ סוּמָא אוֹ חֵרֵשׁ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁנֶּאֱמַר וְתָפְשׂוּ בוֹ וְלֹא גִּדְּמִים. (דברים כא יט) "וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ" וְלֹא חִגְּרִים. (דברים כא כ) "וְאָמְרוּ" וְלֹא אִלְּמִים. (דברים כא כ) "בְּנֵנוּ זֶה" וְלֹא סוּמִים. (דברים כא כ) "אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ" וְלֹא חֵרְשִׁים:

יא גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא שֶׁיִּסָּקֵל בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. אֲבָל הַבַּת אֵינָהּ נִדּוֹנִית בְּדִין זֶה שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהִמָּשֵׁךְ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כְּאִישׁ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא יח) "בֵּן" וְלֹא בַּת וְלֹא טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס:

יב טֻמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא יח) "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה" עַד שֶׁיִּהְיֶה בֵּן מִשְׁעַת הַתְּרָאָה:

יג בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה צָרִיךְ הַכָּרָזָה. כֵּיצַד מַכְרִיזִין עָלָיו. כּוֹתְבִין לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּבֵית דִּין פְּלוֹנִי סָקַלְנוּ פְּלוֹנִי מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה:

יד בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה הֲרֵי הוּא כְּכָל הָרוּגֵי בֵּית דִּין שֶׁמָּמוֹנָם לְיוֹרְשֵׁיהֶן שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאָבִיו גָּרַם לוֹ סְקִילָה הֲרֵי הוּא יוֹרֵשׁ כָּל נְכָסָיו: סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת מַמְרִים בְּסַ"ד